

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 342.413+342.415+341.485

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/1>

СПРОСТУВАННЯ «ГЕНОЦИДУ» НА ДОНБАСІ ЯК НАПРЯМ КОНТРПРОПАГАНДИ ПІД ЧАС АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

DENIAL OF “GENOCIDE” IN DONBASS AS A DIRECTION OF COUNTERPROPAGANDA DURING THE AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE

Белкін Л.М., к.т.н., старший науковий співробітник,
адвокат

Юринець Ю.Л., д.ю.н., професор,
професор кафедри конституційного і адміністративного права
Національний авіаційний університет

Сопілко І.М., д.ю.н., професор,
декан юридичного факультету
Національний авіаційний університет

Белкін М.Л., к.ю.н.,
адвокат

Стаття присвячена спростуванню тверджень про «геноцид» на Донбасі як причину широкомасштабного військового вторгнення Російської Федерації в Україну 24.02.2022 року. Питання розглядається в контексті Конвенції ООН «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» (Париж, 09.12.1948 року). Доведено, що твердження про «геноцид на Донбасі» не відповідають визначенням, які чітко встановлені цією Конвенцією. Наголошено, що на Донбасі немає жодної національної, етнічної, расової або релігійної групи, на яку був би спрямований «геноцид». Практика розгляду справ про геноцид свідчить про те, що «навмисне знищення» групи практично неможливе без тривалого фізичного доступу до майбутніх жертв. Насправді ж, починаючи з 2015 року, українська армія не мала жодного доступу до території, контрольованої сепаратистами, що робить твердження про «геноцид» абсурдними. При розгляді скарги України у Суді ООН (Гаага) Російська Федерація повідомила Суд, що у своєму «зверненні» до громадян країни президент Російської Федерації назвав «геноцидом» не геноцид за Конвенцією, а якийсь інший «геноцид». Але насправді цей термін запропоновано саме у зв'язку із даною Конвенцією. Твердження антиукраїнських спікерів про 13.000 цивільних осіб, що загинули на Донбасі, як обґрунтування факту «геноциду» не відповідає дійсності. На долю цивільних осіб приходиться 3.901 загиблих – теж жахлива цифра, однак така порівняно невелика цифра не може свідчити про навмисне знищення цивільних осіб. При цьому слід взяти до уваги, що, по-перше, це цифра втрат по обидві сторони лінії зіткнення; по-друге, протягом тривалого часу; по-третє, не було жодної вибірковості за національністю, мовою та будь-якою іншою ознакою серед загиблих; по-четверте, бойовики регулярно стріляли у бік території, яку самі контролювали, щоб обвинуватити у цьому Збройні Сили України, а окрім того, вели обстріли Збройних Сил України, ховаючись у житлових кварталах і викликаючи обстріли мирних жителів; по-п'яте, кількість загиблих була найбільшою у 2014–2015 рр., а як раз у 2019–2021 рр. стала мінімальною, тому підстав «боротися» з «геноцидом» саме у період найбільшої тиші не було зовсім. Принагідно згадується про масове цілеспрямоване вбивство сербами понад 8000 мусульманських чоловіків та хлопчиків у місті Сребрениця у Боснії та Герцеговині (1995 р.), хоча в наступному Росія ветувала резолюцію Ради Безпеки ООН, де це масове вбивство називали «геноцидом». Військові дії на Донбасі були наслідком агресії Російської Федерації проти України, тому відповідальність за втрати серед цивільного населення несе Російська Федерація як агресор.

Ключові слова: геноцид, Конвенція ООН «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього», пропаганда, контрпропаганда, військова агресія Російської Федерації проти України.

The article is devoted to refuting allegations of “genocide” in Donbas as the cause of a large-scale military invasion of Ukraine on February 24, 2022. The issue is considered in the context of the UN Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Paris, December 9, 1948). It has been proved that the allegations of “genocide in Donbas” do not correspond to the definitions clearly established by this Convention. It was stressed that there is no national, ethnic, racial or religious group in Donbas that has been targeted by “genocide”. The practice of genocide cases shows that the «deliberate destruction» of a group is virtually impossible without long-term physical access to future victims. In fact, since 2015, the Ukrainian army has had no access to separatist-controlled territory, making allegations of “genocide” absurd. In considering Ukraine’s complaint to the UN Court (the Hague), the Russian Federation informed the Court that in its “address” to the citizens of the country, the President of the Russian Federation called “genocide” not genocide under the Convention, but some other “genocide”. But in fact, this term was proposed in connection with this Convention. The allegations of anti-Ukrainian speakers about 13,000 civilians killed in Donbas as a justification for the “genocide” are not true. Civilians account for 3,901 casualties, which is also a horrible figure, but such a relatively small figure cannot indicate the deliberate destruction of civilians. It should be borne in mind that, first, this is the number of losses on both sides of the line of contact; secondly, for a long time; thirdly, there was no selectivity in terms of nationality, language or any other feature among the victims; fourth, the militants regularly fired on territory they controlled to accuse the Armed Forces of Ukraine, and also fired on the Armed Forces of Ukraine, hiding in residential areas and causing shelling of civilians; fifth, the death toll was highest in 2014–2015, and in 2019–2021 it was the lowest, so there was no reason to “fight” the “genocide” during the period of greatest silence. In this sense, the mass murder of more than 8,000 Muslim men and boys by Serbs in the town of Srebrenica in Bosnia and Herzegovina is mentioned (1995), although Russia later vetoed a UN Security Council resolution calling the massacre a “genocide”. The hostilities in Donbas were the result of the Russian Federation’s aggression against Ukraine, so the Russian Federation is responsible for the civilian casualties as an aggressor.

Key words: genocide, UN Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, propaganda, counter-propaganda, military aggression of the Russian Federation against Ukraine.

Актуальність проблеми. 24 лютого 2022 року Російська Федерація (РФ) здійснила широкомасштабне військове вторгнення в Україну. Однак на відміну від більшості військових конфліктів, які так чи інакше мали матеріально-правову причину, обґрунтуванням військового вторгнення РФ в Україну є (були) пропагандистські штампи, які створили для керівництва РФ «віртуальну реальність», у межах якої і приймалося рішення про вторгнення. Як зазначив народний депутат України Б. Яременко, варто не забувати, що сумнівні¹ уявлення Путіна про українську історію та самотутність фактично дозволили йому дійти висновку про доцільність початку війни². Так, у зверненні до росіян у день вторгнення в Україну президент РФ В. Путін назвав це вторгнення «спеціальною військовою операцією з демілітаризації та денацифікації України», стверджуючи, що її метою є захист мирного населення Донбасу від «київського режиму». З цього приводу він заявив (мовою оригіналу): «Мною прийнято рішення о проведені специальной военной операции. Её цель – защита людей, которые на протяжении восьми лет подвергаются издевательствам, геноциду, со стороны киевского режима». Отже, спростування твердження про так званій «геноцид» на Донбасі є важливим завданням контрпропаганди з метою делегітимізації військового вторгнення. І хоча по відношенню до українців це завдання, можливо, не є актуальним, але, як правильно зазначає Д. Самигін, «безліч одурманених росіян, та й деякі громадяни інших держав – даність, з якою Україні та світу доведеться мати справу ще досить довго» [1]. Обґрутовуючи можливу участь у війні проти України (на боці РФ) Збройних сил Республіки Білорусь (РБ), колишній начальник Генерального штабу Збройних Сил РБ, а нині Депутат Палати представників Національних зборів РБ О. Белоконев 01.03.2022 року стверджував (мовою оригіналу): «...на Донбассе и Луганске убивали людей? 13 тысяч погибших! И это не военнослужащие⁴: дети, женщины, это старики, которые боролись с фашизмом на Украине». Виступаючи перед учасниками саміту ЄС 24.03.2022 року, Президент України В.О. Зеленський згадав, що чверть виборців угорської партії влади звинувачує саме Україну у війні⁵. Більше того, як правильно зазначає український політик А. Сенченко (мовою оригіналу), «в мировой политике хващат мерзких циников»⁶, які згодом будуть просувати антиукраїнські путінські наративи про «геноцид» на Донбасі.

Отже, поставлена проблема є актуальною.

Аналіз наукових джерел і публікацій. У міжнародному праві правова кваліфікація «геноциду» встановлена Конвенцією ООН «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» (Париж, 09.12.1948) (далі – Конвенція), набула чинності 12.01.1951 року. Термін «геноцид» введений у практику американсько-польським юристом єврейського походження Р. Лемкіним, а вперше був використаний стосовно України – до штучного голоду, цілеспрямовано викликаного для знищення українського селянства в рамках сталінської кампанії з колективізації сільського господарства. Лемкін назвав Голодомор «класичним прикладом радянського «геноциду» [2].

В науковій літературі достатньо наукових статей, присвячених проблематиці «геноциду» [2-8 та ін.]. Зокрема, у статті [3, с. 210] автор узагальнює міжнародно-правові

погляди Р. Лемкіна щодо кваліфікації певних подій як злочину «геноцид»: геноцид вірмен у 1915 р., геноцид африканських племен гереро і нама з боку німецької влади на початку ХХ ст., а також колонізаційної політики іспанської влади в Центральній та Південній Америці у ХVІ ст. Є. Захаров вважає проявом геноциду вбивство властями СРСР польських громадян у квітні-травні 1940 року [6]. В подальшому у світі відбулися такі жахливі явища геноциду, як масові вбивства громадян у Камбоджі [5, с. 136] та народу тутсі у Руанді [7]. У статті [8] автор приходить до висновку, що сьогоднішній⁷ стан справ у російсько-українських відносинах – закономірний результат багатовікової політики геноциду саме українського народу з боку царату та його ідейних нащадків у особі спочатку більшовиків і радянської влади, а потім російського керівництва. Путін завжди з презирством ставився до українських національних почуттів, вважав Україну не справжньою державою, а просто «подарунком» Москви. Його заяви не просто образливі й зневажливі, вони агресивні і войовничі. Втілюючи в життя свої експансіоністські амбіції щодо України, намагаючись підпорядкувати її своєму впливу, російська шовіністична верхівка з перших днів радянської влади застосовувала проти українців методи і технології «гібридної війни» [8, с. 240].

Однак жоден серйозний спеціаліст не пов'язував з «геноцидом» по відношенню до жителів Донбасу події на Донбасі.

Як зазначає медіаспеціаліст П. Бурковський, головна мета використання російськими (проросійськими) пропагандистами терміну «геноцид» – закріпити у свідомості аудиторії сам термін «геноцид» як негативний маркер. Цей прийом широко застосовувався РФ в 2014-2015 рр. під час окупації Криму та активних бойових дій на Донбасі. «Каратели», які чинять «геноцид», протиставлялися «ввічливим людям» та «ополченцям», які рятують «народ Криму» і «народ Донбасу» від жахливої смерті. Оскільки тоді це не допомогло розколоти Україну, термін «геноцид» поступово зник з провідних російських медіа [9].

В подальшому проблему так званого «геноциду на Донбасі» російські пропагандисти пригадали для обґрунтування військового вторгнення у Україну і розв'язання війни. Наприклад, 18.02.2022 року, тобто за 6 днів до вторгнення, офіційний представник МЗС РФ М. Захарова заявила (мовою оригіналу) «Происходящее в Донбассе – это геноцид со стороны Киева»⁸. В подальшому це повторив президент РФ для обґрунтування вторгнення в Україну.

Зазначене потребує системного спростування. Окремі підходи до такого спростування започатковані співавтором цієї статті [10].

Мета роботи – спростування тверджень про «геноцид» на Донбасі як причину широкомасштабного військового вторгнення РФ в Україну.

Результати досліджень. Відповідно до енциклопедії «Britannica», пропаганда – це поширення інформації – фактів, аргументів, чуток, напівправди чи брехні – з метою впливу на громадську думку. Пропаганда – це більш-менш систематичне намагання маніпулювати переконаннями, ставленнями чи діями інших людей⁹ [11]. Між тим, контрпропаганда являє собою дискредитацію ідей супротивника, руйнування небажаних інформаційних сутностей та недопущення їх створення у майбутньому. Як зазначається у роботі [12], контрпропаганда визначається як тактика та стратегія враження ворожої пропаганди, з метою викриття спроб ворога впливати на суспільну думку [12, с. 149]. Отож, ключовим у спростуванні ідей «геноциду на Донбасі» є аналіз, чи відповідають для кваліфі-

¹ Насправді Б. Яременко використав більш «міцний» вираз.

² <https://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2022/03/16/7136082/>

³ <https://blizko.by/notes/eks-glava-genshtaba-vs-rb-otvetil-byvshemu-kombrigu-sahaschiku-pochemu-ty-molchal-kogda-na-donbasse-ubivali-lyudey-am>

⁴ Насправді ця інформація є недостовірною і не відповідає даним ООН – див. нижче.

⁵ <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2022/03/25/7334348/>

⁶ <https://news.obozrevatel.com/politics/vosem-dnej-vosmiletnej-voyni-hto-dalshe.htm>

⁷ Публікація 2017 року

⁸ <https://nsa.fm/ukraine/zaharova-nazvala-genotsidom-deistviya-ukrainy-na-donbasse>

⁹ Propaganda – dissemination of information – facts, arguments, rumours, half-truths, or lies – to influence public opinion. Propaganda is the more or less systematic effort to manipulate other people's beliefs, attitudes, or actions by means

кації як «геноцид» Конвенції ООН від 09.12.1948 справжні події, що відбулися на Донбасі починаючи з квітня 2014 року.

Наприклад, 23.02.2022 року на брифінгу, присвяченому визнанню Росією державними утвореннями окупованих територій Донецької та Луганської областей, генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш наголосив: «Геноцид – це злочин, **який чітко визначений**, застосування цього терміну має здійснюватися відповідно до міжнародного права», – і сказав, що на Донбасі немає геноциду¹⁰.

Відповідно до статті II Конвенції, під поняттям «геноцид» розуміються такі дії, що здійснюються з наміром знищити, повністю або частково, будь-яку національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку: *a) вбивство членів такої групи; b) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи; c) навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на повне чи часткове фізичне знищення її; d) заходи, розраховані на недопущення дітонародження в середовищі такої групи; e) насильницька передача дітей із однієї групи в іншу.*

З цього визначення абсолютно чітко видно, що на Донбасі відсутня будь-яка національна, етнічна, расова або релігійна група, на знищення якої б були спрямовані дії української влади. Тобто, такої окремої расової чи релігійної групи точно немає. Що стосується національної або етнічної групи, то необхідно наголосити, що жодного окремого «народу ДНР» та/або «народу ЛНР» та/або відповідної етнічної групи ніколи не існувало і не існує в принципі. Все це штучні конструкції російських політиків та політтехнологів. Зокрема, за переписом 2001 року на у Донецькій області проживало 56,87% етнічних українців, у Луганській – 57,96% [13, с. 19]. І ніхто свою приналежність до «народу ДНР» та/або «народу ЛНР» не позначав.

У згаданій вище статті [2] наголошується, що вивчення реальних, а не віртуальних прикладів «геноциду», у тому числі згаданих вище [3, 5-7], робить зрозумілим: для здійснення геноциду необхідний певний рівень контролю виконавця злочину над територією, на якій проживає група, що нібито переслідується. Це притаманно всім без винятку випадкам геноциду. Іншими словами, «навмисне знищення» групи практично неможливе без тривалого фізичного доступу до майбутніх жертв. Насправді ж, починаючи з 2015 року контактна лінія (до 24.02.2022 року) практично не зрушувалась, тому українська армія не мала жодного доступу до території, контрольованої сепаратистами. Сама неможливість здійснення геноциду з боку України робить твердження російського президента про «геноцид на Донбасі» абсурдними [2].

Варто зазначити, що за спростуванням тверджень про «геноцид на Донбасі» Україна звернулася до Міжнародного суду у Гаазі, відомий як суд ООН (далі – Суд). В результаті Суд прийняв рішення від 16.03.2022 року¹¹. У пункті 36 цього рішення Суд зазначив, що Заявник¹² заперечує твердження Російської Федерації про те, що Україна вчинила або вчиняє геноцид у Луганській та Донецькій областях України. Україна також стверджує, що ніщо в Конвенції не уповноважує Російську Федерацію застосовувати силу проти України як засіб для виконання свого зобов'язання за статтею I Конвенції щодо запобігання геноциду та покарання за нього¹³.

При цьому у пункті 33 рішення Суд вказав, що Російська Федерація стверджує, що, хоча звернення президента Путіна «до громадян Росії» ... може в певних контекстах посилатися на геноцид, це посилення не те саме, що посилення на Конвенцію як юридичне виправдання її дії, а також це не свідчить про те, що Російська Федерація визнає існування спору за Конвенцією. Російська Федерація наголошує, що у зверненні її президента від 24 лютого 2022 року жодних посилань на Конвенцію про геноцид немає¹⁴.

Тобто, РФ повідомила Суд, що у своєму «зверненні» президент РФ назвав «геноцидом» **не геноцид** за Конвенцією ООН 09.12.1948 року, а якийсь інший «геноцид». Очевидно, автор цього терміну Р. Лемкін дуже здувався б такому тлумаченню, оскільки запропонував цей термін саме у зв'язку із даною Конвенцією [3, с. 208].

У пунктах 59, 60 рішення Суд підсумовує свої міркування наступним чином: «Суд може прийняти рішення щодо позовних вимог Заявника, лише якщо справа переходить до суті. На даному етапі провадження **достатньо зазначити**, що Суд **не володіє доказами**, які б підтверджували твердження Російської Федерації **про вчинення геноциду** на території України. Крім того, **сумнівно, що Конвенція**, у світлі її об'єкта та мети, **дозволяє Договірній Стороні одностороннє застосування сили на території іншої держави з метою запобігання або покарання передбачуваного геноциду**. За цих обставин Суд вважає, що Україна має правдоподібне право **не надаватися військовим операціям Російської Федерації з метою запобігання і покарання ймовірного геноциду на території України**¹⁵.

Варто також зазначити, що, як наголошується в роботі [2], наявність жертв може розглядатися як геноцид тільки при великій кількості жертв, оскільки саме це свідчить про умисел на знищення членів груп, що переслідуються. В цьому сенсі ситуація на сході України ніколи не була та не могла бути геноцидом. Немає жодних доказів того, що Україна, здійснюючи військові дії проти сепаратистів на території так званих «ДНР» та «ЛНР», ставила за мету знищення жителів Донбасу за принципом їхньої національної чи якоїсь іншої належності. Так, за підрахунками Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ ООН), загальна кількість загиблих внаслідок військових дій на Донбасі з 14.04.2014 до 30.06.2021 року склала 13.200-13.400 загиблих¹⁶. Саме цією цифрою оперують антиукраїнські спікери, зокрема, згаданий вище Депутат Палати представників Національних зборів РБ О. Белоконов. Однак не усі ці загиблі є «жінки та старі, які боролися з фашизмом на Україні». За даними УВКПЛ ООН з цих загиблих «лише» 3.901 цивільна особа, а інші – приблизно 4.200 українських військових та приблизно 5.800 членів озброєних груп, тобто комбатанти. Звичайно, кожне життя людини є безцінним, і 3.901 смерть – теж жалва цифра, однак слід взяти до уваги, що, по-перше, це цифра втрачено дві сторони лінії зіткнення; по-друге, протягом тривалого часу; по-третє, не було жодної вибірковості за національністю, мовою та будь-якою іншою ознакою серед загиблих;

¹⁴ The Russian Federation contends that, while the address of President Putin «to the citizens of Russia» ... may in certain contexts have referred to genocide, this reference is not the same as the invocation of the Convention as a legal justification for its operation, nor does it indicate that the Russian Federation recognizes the existence of a dispute under the Convention. The Russian Federation emphasizes that there are no references to the Genocide Convention in the address made by its President on 24 February 2022.

¹⁵ The Court can only take a decision on the Applicant's claims if the case proceeds to the merits. At the present stage of the proceedings, it suffices to observe that the Court is not in possession of evidence substantiating the allegation of the Russian Federation that genocide has been committed on Ukrainian territory. Moreover, it is doubtful that the Convention, in light of its object and purpose, authorizes a Contracting Party's unilateral use of force in the territory of another State for the purpose of preventing or punishing an alleged genocide. Under these circumstances, the Court considers that Ukraine has a plausible right not to be subjected to military operations by the Russian Federation for the purpose of preventing and punishing an alleged genocide in the territory of Ukraine

¹⁶ <https://www.radiosvoboda.org/a/news-un-donbas-vtraty-gertvy/31359458.html>

¹⁰ <https://news.liga.net/politics/news/gensek-oon-genotsida-na-donbasse-net-rossiyane-ne-mirotvortsy>

¹¹ <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-00-EN.pdf>

¹² Україна

¹³ The Court notes that the Applicant disputes the Russian Federation's allegation that Ukraine has committed or is committing genocide in the Luhansk and Donetsk regions of Ukraine. Ukraine also asserts that nothing in the Convention authorizes the Russian Federation to use force against Ukraine as a means to fulfil its obligation under Article I thereof to prevent and punish genocide.

по-четверте, бойовики регулярно стріляли у бік території, які самі контролювали, щоб обвинуватити у цьому Збройних Сил України (ЗСУ), що неодноразово доведено [13; 14 та ін.], а окрім того, вели обстріли ЗСУ, ховаючись у житлових кварталах і викликаючи вогонь на мирних жителів¹⁷; по-п'яте, кількість загиблих була найбільшою у 2014–2015 рр., а як раз у 2019–2021 рр. стала мінімальною, тому підстав «боротися» з «геноцидом» саме у період найбільшої тиші не було зовсім.

Принагідно слід згадати про масове цілеспрямоване, саме за етнічною ознакою, вбивство постійними партнерами Росії сербами понад 8000 мусульманських чоловіків та хлопчиків у місті Сребрениці у Боснії та Герцеговині (1995 р.), хоча в наступному Росія ветоувала резолюцію Ради Безпеки ООН, де це масове вбивство називали «геноцидом» [15].

При цьому дуже важливим є наголосити, що увесь військовий конфлікт на Донбасі виник саме через агресивні дії РФ проти України. Російська Федерація постійно засилала через український кордон озброєння, так звані «добровольців» та кадрових військових. Епічне визнання допустив свого часу Кіровський районний суд у місті Ростові-на-Дону, який у вирокі, винесеному у справі про хабарництво, згадав про постачання протягом 2018–2019 років продуктів харчування у військові частини Збройних Сил РФ, розташовані на окупованій Росією території Донецької та Луганської областей. Встановлено, що постачання 1300 тонн продовольства до так званих «ДНР» та «ЛНР» здійснювалося раз на два тижні. Колону формували з більш ніж 70 машин, що відповідає забезпеченню понад 26 тисяч людей¹⁸. Таким чином російський суд підтвердив присутність російських солдатів на сході України.

Відповідно до статті 3 Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1974 року, актом агресії, зокрема, визнається засилання державою або від імені держави збройних банд, груп, іррегулярних сил чи найманців, які здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави, які мають настільки серйозний характер, що це відповідає переліченим вище актам, або його значну участь у них.

Таким чином РФ ще до відкритого широкомасштабного вторгнення 24.02.2022 року фактично і юридично здійснювала агресію проти України.

Колишній «міністр оборони» так званої «ДНР» громадянин РФ Ігор Гірін (Стрілков) заявив про свою відповідальність за початок військового конфлікту на сході України (2014 рік, мовою оригіналу): «Спусковою клямкою війни все-таки нажал я. Если бы наш отряд не перешел границу, в итоге всё бы кончилось, как в Харькове, как в Одессе. Было бы несколько десятков убитых, обожженных, арестованных. И на этом бы кончилось. А практически маховик войны, которая до сих пор идет, запустил наш отряд»¹⁹.

Той же І. Гірін у 2015 р. визнавав (мовою оригіналу): «У нас остаётся фронт на Украине, и все, кто пытается провести линию между народными республиками и Россией, – это лицемеры. Естественно, что Россия воюет в той или иной степени в Донбассе. Весь мир об этом знает, только для внутреннего потребления у нас пытаются народу объяснить, что никакой войны нету и что мы не воюем, а воюют какие-то там народные республики, которые якобы ещё и самостоятельные. Пора, наконец, откровенно сказать в лицо, что Россия ведёт там войну и что эту войну нам необходимо выиграть»²⁰.

У книзі «85 днів Слов'янська» російський націоналіст, який воював проти України, О. Жучковський зізнався (мовою оригіналу): «За лето 2014 года ... отряды ополчения были почти раздавлены, отрезаны от российской границы... И России всё-таки пришлось вводить войска, хоть и неофициально... Без российской поддержки ополчение бы до осени не удержалось. Долгожданная помощь пришла только в середине августа... Говорить об этой помощи прямо было не принято, чтобы «не подставлять Россию перед Западом». Впрочем, ни для кого в мире это секретом не было...»²¹.

Отже, відповідальність за війну на Донбасі повністю лежить на РФ.

Офіційна правова позиція України полягає у тому, що збройний конфлікт на Донбасі є результатом агресії РФ проти України. Так, у Заяві Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків», схваленій Постановою від 21.04.2015 року № 337-VIII, вказано, що збройна агресія РФ проти України розпочалася 20 лютого 2014 року, коли були зафіксовані перші випадки порушення Збройними Силами РФ ... порядку перетину державного кордону України в районі Керченської протоки та використання нею своїх військових формувань, дислокованих у Криму ..., для блокування українських військових частин.

Друга фаза збройної агресії РФ проти України розпочалася у квітні 2014 року, коли контрольовані, керовані і фінансовані спецслужбами РФ озброєні бандитські формування проголосили створення «Донецької народної республіки» (07.04.2014) та «Луганської народної республіки» (27.04.2014).

Третя фаза збройної агресії РФ розпочалася 27 серпня 2014 року масовим вторгненням на територію Донецької та Луганської областей регулярних підрозділів Збройних Сил РФ, зокрема, військовослужбовців 9-ї окремої мотострілецької бригади, 76-ї та 98-ї дивізій повітряно-десантних військ Збройних Сил РФ.

Неправдивими є твердження про те, що ЗСУ систематично обстрілювали міста, розташовані на територіях, підконтрольних так званим ДНР та ЛНР. І Президент П.О. Порошенко і Президент В.О. Зеленський багато зусиль доклали саме задля досягнення припинення вогню. Зокрема, ще у жовтні 2019 року Президент В.О. Зеленський наголосив, що його основна місія на посаді Глави держави – завершення війни на Донбасі. «Якого Президента обирало суспільство? Президента, який припинить війну. Саме це моя місія протягом п'яти років», – сказав В.О. Зеленський під час прес-марафону²².

Режим припинення вогню, що неодноразово встановлювався на лінії зіткнення, постійно порушувався стороною ДНР (ЛНР). При цьому гинули чи отримували поранення українські військові. Наприклад, 20.02.2022 року бойовики «ДНР» 80 разів порушували режим припинення вогню. Бойовики стріляли з артилерії калібру 152 мм та 122 мм, мінометів калібру 120 мм та 82 мм, станкових протитанкових та автоматичних станкових гранатометів, великокаліберних кулеметів та стрілецької зброї. Вогонь вони відкривали, зокрема, у бік Красногорівки, Авдіївки, Гранітного, Старогнатівки, Луганська, Опитного, Пісків, Щастя, Тарамчука, Світлодарська, Кримського [16].

Водночас бойовики стріляли у бік території, що контролюється ДНР (ЛНР). Наприклад, того ж дня, 20.02.2022 року, бойовики відкрили вогонь по Луганську, щоб звинуватити у цьому українських військових. У такий спосіб створювалася «картинка» для російських засобів масової інформації про страждання «мирного населення» від «обстрілів» ЗСУ [14].

¹⁷ https://censor.net/ru/news/298762/boeviki_v_donetske_i_luganske_primeniyayut_tyajeloe_vooruzhenie_deystviya_ukrainskoyi_armii_ogranicheny

¹⁸ https://lb.ua/society/2021/12/16/501106_sud_rostovi_rozkriv_informatsiyu_pro.html

¹⁹ <https://interfax.com.ua/news/general/235503.html>

²⁰ <https://www.rosbalt.ru/video/2015/11/17/1462141.html>

²¹ <https://www.bbc.com/russian/features-47938985>

²² <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-moya-misiya-pripiniti-vjnu-na-donbasi-57681>

Рис. 1

Не можна сказати, що Україна про це мовчала. Наприклад, 22.12.2021 року керівник Офісу президента України А. Єрмак повідомив: «Наші багатомісячні зусилля для повернення до повноцінного дотримання режиму припинення вогню принесли плоди. Під час сьогоднішнього засідання Тристоронньої контактної групи всі сторони висловили намір рішуче дотримуватися домовленостей щодо заходів щодо посилення режиму припинення вогню від 22 липня 2020 року». «Наступні різдвяні та новорічні свята мають бути мирними. Нехай на Донбасі нарешті запанує тиша», – припустив Єрмак²³.

Гарною ілюстрацією так званих нібито обстрілів Донецька до 24.02.2022 року є порівняння двох наведених фотографій²⁴ (рис. 1).

Висновки. Системні дослідження збройного конфлікту на Донбасі дозволяють доказово спростовувати твердження про «геноцид» на Донбасі як причину широкомасштабного військового вторгнення РФ в Україну.

1. Твердження про «геноцид на Донбасі» не відповідають визначенням, які чітко встановлені нормами міжнародного права – Конвенцією ООН «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» (Париж, 09.12.1948 року).

2. В контексті Конвенції, на Донбасі немає жодної національної, етнічної, расової або релігійної групи, на яку був би спрямований «геноцид». Жодного окремого «народу ДНР» та/або «народу ЛНР» та/або відповідної етнічної групи ніколи не існувало і не існує в принципі.

3. Практика розгляду справ про геноцид свідчить про те, що «навмисне знищення» групи практично неможливе без тривалого фізичного доступу до майбутніх жертв.

²³ <https://zn.ua/POLITICS/est-nadezhda-chto-na-rozhdestvenskie-prazdniki-na-donbasse-nakonets-to-votsaritsja-tishina.html>

²⁴ <https://www.facebook.com/yurii.bilousov/posts/5443153362383990>

Насправді ж, починаючи з 2015 року, українська армія не мала жодного доступу до території, контрольованої сепаратистами. Сама неможливість здійснення геноциду з боку України робить твердження про «геноцид на Донбасі» абсурдними.

4. При розгляді скарги України у Суді ООН (Гаага) РФ повідомила Суд, що у своєму «зверненні» президент РФ назвав «геноцидом» *не геноцид* за Конвенцією ООН 09.12.1948 року, а якийсь інший «геноцид». Зазначене твердження зафіксоване у рішенні Суду від 16.03.2022 року. Однак твердження про «інший» «геноцид» не можуть бути правдоподібними, оскільки цей термін запропоновано саме у зв'язку із даною Конвенцією.

5. Твердження антиукраїнських спікерів про 13.000 цивільних осіб, що загинули на Донбасі, як обґрунтування факту «геноциду» не відповідає дійсності. На долю цивільних осіб приходиться 3.901 людина – теж жакхлива цифра, однак така цифра не може свідчити про навмисне знищення цивільних осіб. При цьому слід взяти до уваги, що, по-перше, це цифра втрат по обидві сторони лінії зіткнення; по-друге, протягом тривалого часу; по-третє, не було жодної вибіркості за національністю, мовою та будь-якою іншою ознак серед загиблих; по-четверте, бойовики регулярно стріляли у бік території, яку самі контролювали, щоб обвинуватити у цьому ЗСУ, що неодноразово доведено, а окрім того, вели обстріли ЗСУ, ховаючись у житлових кварталах і викликаючи вогонь на мирних жителів; по-п'яте, кількість загиблих була найбільшою у 2014-2015 рр., а як раз у 2019-2021 рр. стала мінімальною, тому підстав «боротися» з «геноцидом» саме у період найбільшої тиші не було зовсім.

6. Військові дії на Донбасі були наслідком агресії РФ проти України, тому відповідальність за втрати серед цивільного населення несе РФ як агресор.

ЛІТЕРАТУРА

1. Самыгин Д. «Старые дезы о главном» рашистской пропаганды. *Украинская правда*. 24.03.2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2022/03/24/7334203/>
2. Нузов И. Донбасс и «геноцид». *Радио «Свобода». Блоги*. 01.03.2022. URL: <https://www.svoboda.org/a/donbass-i-genotsid-iljya-nuzov-ob-absurdnyh-obvineniyah/31728134.html>
3. Бем М.В. Міжнародно-правові погляди Р. Лемкіна щодо кваліфікації окремих прикладів масових порушень прав людини як злочину «геноциду». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 6-1(2). С. 208–211.
4. Мохончук С.М. Злочин геноциду: історичне визначення та конвенціональне закріплення у міжнародному кримінальному праві. *Університетські наукові записки*. 2011. № 3. С. 356–361.
5. Строкова І. Об'єктивні ознаки геноциду в кримінальному законодавстві України та інших держав романо-германської правової сім'ї. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. № 3. С. 69–75.
6. Захаров Є. Правова кваліфікація вбивства польських громадян у квітні-травні 1940 року як злочину геноциду. *Харківська правозахисна група*. 13.11.2020. URL: <https://khrpg.org/1605266089>
7. 25 лет геноциду против тутси в Руанде: как это было. *Новости ООН. Глобальный взгляд Человеческие судьбы*. 07.04.2019. URL: <https://news.un.org/ru/story/2019/04/1352631>
8. Коротатник М. Геноцид як інструмент «гібридної війни» Росії проти України: від радянських часів до сьогодення. Спроба історичного аналізу. *Сіверянський літопис*. 2017. № 1-2. С. 228–242.
9. Бурковський П. Чи надовго «Інтер» зіскочив з голки «руського мира»? *Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва*. 01.03.2021. URL: <https://dif.org.ua/article/chi-nadovgo-inter-ziskochiv-z-golki-russkogo-mira>
10. Белкин Л. «Почему вы 8 лет молчали?» *Русский Еврей – Українська газета*. 16.03.2022. URL: <http://rusjev.net/2022/03/16/pochemu-vy-8-let-molchali/>
11. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/propaganda>.
12. Чернишова Т.О. Контрпропаганда в Україні реалії та перспективи. В Міжнародна наукова конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Сучасна війна: гуманітарний аспект»: збірник матеріалів, 25-26 травня 2021 року. Х. Факт, 2021. С. 149–152.
13. Белкин Л.М., Юринец Ю.Л. Анализ событий 2013–2014 гг. в Украине: юридический и социологический аспекты. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. № 3 (24). С. 3–31.
14. Климковецкий М. Боевики открыли огонь по Луганску, чтобы обвинить в этом украинских военных – штаб. *Hromadske*. 20.02.2022. URL: <https://hromadske.ua/ru/posts/boeviki-otkryli-ogon-po-lugansku-chtoby-obvinit-v-etom-ukrainskih-voennyh>
15. Резня в Сребренице и Путин: какова была роль России и Украины. *BBC.news.Україна*. 11.12.2019. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-russian-50742853>
16. Коломиец В. На Донбассе боевики 80 раз нарушали режим тишины, украинский военный получил ранение – штаб. *Hromadske*. 20.02.2022. URL: <https://hromadske.ua/ru/posts/na-donbasse-boeviki-80-raz-narushali-rezhim-tishiny-ukrainskij-voennyj-poluchil-ranenie-shtab>